

זמן של בני חורין – לוח השנה כמעצב זהות

שם השיעור: המצווה הראשונה – זמן של בני חורין

רקע למורה על היחידה

היחידה משתייכת לתחום הדעת "שבילי מורשת" לחטיבת הביניים, ומתמקדת בבירור זהות יהודית-ישראלית, ובפרט בתפיסת המושג "זמן" – לא כנתון טכני או יומן מטלות יבש, אלא כביטוי עמוק לחירות ולעיצוב זהות אישית וקבוצתית. נקודת המוצא הרעיונית של היחידה היא המצווה הראשונה שניתנה לעם ישראל כקולקטיב ערב היציאה ממצרים: "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם." דרך עיסוק בטקסטים מגוונים – מקראיים, פרשניים, פילוסופיים ותרבותיים – היחידה בוחנת את ההבדל הקיומי בין זמן של עבד, המנוהל על ידי אחרים, לבין זמן של בן חורין, המנהל את זמנו ומעניק לו משמעות. לאורך היחידה נכיר את המנגנונים הקוסמיים והתרבותיים של לוחות השנה השונים (השמש, הירחי והמשולב היהודי) ונחקור את המתח המפרה שבין "שנה" (חזרה, קביעות ושינון) לבין "חודש" (התחדשות, שינוי וצמיחה פנימית). הטקסטים והפעילויות משמשים בסיס לשיח ערכי-פרשני ומזמינים את התלמידים לפתח עמדה ביקורתית ורפלקטיבית כלפי ניהול הזמן שלהם בעולם מודרני וגלובלי.

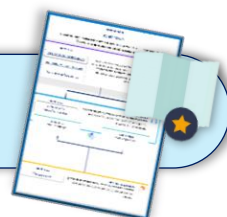
השאלה המניעה

"למי שייך הזמן שלי?" – האם לוח השנה הוא רק מערכת לחצים חיצונית המנהלת אותנו, או שהוא כלי תרבותי ורוחני המאפשר לנו ליצור משמעות, חירות ובחירה אישית? השאלה היא פתוחה, טעונה ורלוונטית באופן ישיר לחייהם של תלמידי חטיבת הביניים (כיתות ז'-ח'), והיא משמשת חוט השני המארגן את הקריאה, הדיון, הכתיבה והיצירה לאורך כל חמשת השיעורים.

מטרות היחידה

- **מטרות זהות וערכיות:** לפתח בקרב התלמידים זהות גמישה ומודעת, המסוגלת לנווט בין עולמות תוך שמירה על נאמנות למורשת ולתרבות הלאומית; להבין את החשיבות של לוח השנה הכולל סיפור משותף ומייצר שפה ערכית וקהילתית לאורך זמן.
- **מטרות ייחודיות תלויות גיל (כיתות ז'-ח'):** מתן לגיטימציה לבחינת שאלות של שייכות, עצמאות וזהות; חיזוק תחושת הביטחון בניהול הזמן האישי מול ציפיות סותרות של משפחה, קבוצת השווים (חברים) והחברה המודרנית; יצירת מרחב כיתתי בטוח לשיח גלוי על כפייה לעומת בחירה.
- **מטרות פדגוגיות ותוכניות:** להבין את הקשר המהותי בין בעלות על הזמן לבין מושג החירות; להכיר את המנגנונים המדעיים והתרבותיים של הלוח השמשי (הגרגוריאני), הירחי (המוסלמי) והמשולב (היהודי); לנתח אטימולוגית ורעיונית את המושגים "שנה" ו"חודש"; לפתח מיומנויות של ניתוח טקסט, חשיבה מטאפורית, השוואה מורכבת וביטוי עצמי יצירתי.

מפת היחידה

המצווה הראשונה – זמן של בני חורין

מטרות השיעור

תוכן	מיומנות	ערכים
הבנת המושג "זמן של בני חורין" דרך המקור המקראי בשמות י"ב ופירוש הספורנו; הכרת ההבדל הקיומי בין ניהול עצמי של הזמן לכפיפות לזמנם של אחרים.	ניתוח טקסט מקראי ופרשני, הבחנה בין עמדות שונות, חילוף רעיונות מופשטים מתוך טקסט הגותי.	פיתוח מודעות עצמית לחירות האישית בתוך מסגרות החיים (ביה"ס, משפחה); חיבור רעיון החירות הלאומי לפרקטיקה יום-יומית של ניהול זמן.

מבנה השיעור

1 פתיחה (10 דקות)

מקורות ומשאבי הלימוד - ראה "ספריית תוכן ומקורות"

- שמות י"ב ("הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם") ופירוש הספורנו על עבדות וחירות.
 - תמונות להמחשה - ראה "ספריית תוכן ומקורות"
- תמונה א': לוי צפוף, יומן מלא משימות, שעון מעורר מצלצל.
- תמונה ב': חוף ים פתוח, חופש, מרחב ללא שעונים.

דרכי הוראה

דיון כיתתי במליאה. המורה שואל:

"מי מחליט מה תעשו בשעה 16:00 היום? ובשעה 08:00 בבוקר?"

מוקדי לימוד	מיומנויות
התערורות הדילמה: כפייה מול בחירה הצגת שתי תמונות מנוגדות על הלוח ופתיחת שיח.	הפעלת ידע קודם, העלאת השערות וחיבור רגשי לעולם המושגים של התלמיד.
תוצר לשלב זה	
הגדרה ספונטנית על הלוח למילים "זמן שלי" לעומת "זמן של אחרים".	

2 גוף השיעור (25 דקות)

מקורות ומשאבי הלימוד - ראה "ספריית תוכן ומקורות"

- שמות י"ב ("הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם") ופירוש הספורנו על עבדות וחירות.
- פירוש הספורנו: "מכאן ואילך יהיו החודשים שלכם, לעשות בהם כרצונכם... אבל בימי העבדות לא היו ימיכם שלכם".

דרכי הוראה	
עבודה בזוגות (חברותא) מונחית דף עבודה. התלמידים מסמנים בטקסט מילים המייצגות עבדות מול מילים המייצגות חירות	
מיומנויות	מוקדי לימוד
ניתוח טקסט, חילוך עמדות פרשניות, השוואה בין מצבים קיומיים.	לימוד טקסט בחברותא מעבר מהחווייה האישית למקורות ההיסטוריים והתרבותיים של העם.
תוצר לשלב זה	
מילוי דף ניתוח חברותא: מהו ההבדל המרכזי בין עבד לבן חורין ביחס לזמן?	

3 סיכום השיעור (10 דקות)

מקורות ומשאבי הלימוד - ראה "ספריית תוכן ומקורות"

- שמות י"ב ("הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם") ופירוש הספורנו על עבדות וחירות - [גיליונות נחמה ליבוביץ](#).

דרכי הוראה	
כתיבה אישית שקטה במחברת שיתוף קצר של מספר תלמידים במליאה.	
מיומנויות	מוקדי לימוד
סינתזה, רפלקציה עצמית, ביטוי אותנטי.	איסוף ורפלקציה אישית חיבור הלימוד ההגותי בחזרה לחיים הממשיים של התלמיד.
תוצר לשלב זה	
כתיבת פתק אישי / רפלקציה במחברת: "רגע אחד בשבוע שבו אני מרגיש בן חורין אמיתי על הזמן שלי".	

ספריית תוכן ומקורות

מקור:

שמות י"ב ("הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם") - [גיליונות נחמה ליבוביץ](#).

למורה בעקבות המקור:

מקור מקראי: שמות פרק י"ב, פסוק ב': "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם ראש חֲדָשִׁים ראשון הוא לָכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה". משמש העוגן המושגי להצהרת העצמאות והחירות של עם ישראל דרך קבלת הריבונות על הזמן.

מקור פרשני: פירוש רבי עובדיה ספורנו על שמות י"ב, ב': "מכאן ואילך יהיו החודשים שלכם, לעשות בהם כרצונכם... אבל בימי העבדות לא היו ימיכם שלכם, אלא היו ימי העבודה והלוח כפופים לרצון אחרים". משמש להבחנה המוסרית והפילוסופית בין זמן כפוי לזמן בוחר.

עזרים לשיעור:

תמונה א': לוח צפוף, יומן מלא משימות, שעון מעורר

תמונה ב': חוף ים פתוח, חופש, מרחב ללא שעונים.

